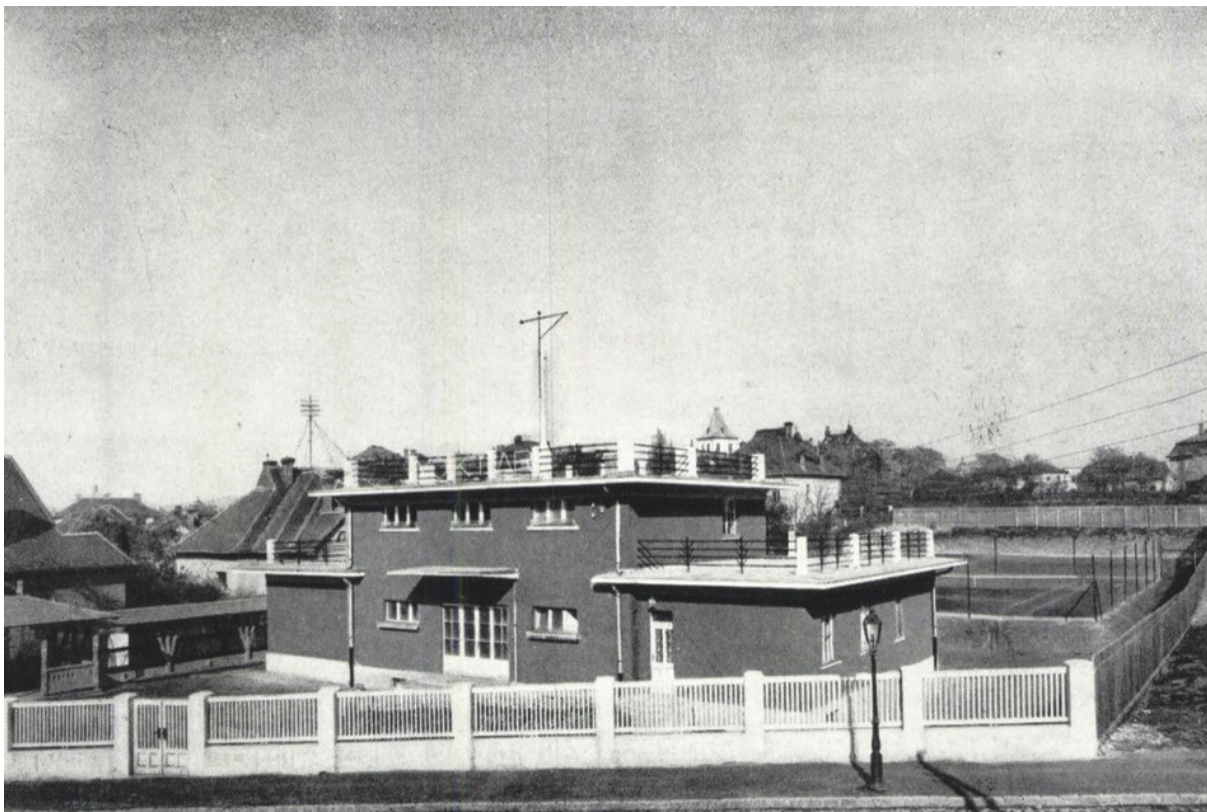




EMBEREK/PRAXIS

Konzervatív haladás – 150 éve született Hüttl Dezső, az első építész doktor

2020.04.22. 08:04

Áprilisban ünnepeljük Dr. Hüttl Dezső építész, műegyetemi tanár születésének 150. évfordulóját. A professzorra egy kevésbé ismert épületének, az egykori MOKTÁR sportklubháznak a bemutatásával emlékezünk. Karácsony Rita írása.

A Budapest, I. kerületi Aladár és Tigris utcák találkozásánál lévő, egykori MOKTÁR sportklubház kiválasztását leginkább az indokolja, hogy az 1927–29 között megvalósult, modern formavilággal rendelkező épület – kis léptéke ellenére is – kulcsfontosságú az életműben: alkalmas a tervezői hozzáállásban bekövetkezett fordulat illusztrálására. Ez az épület sokak számára akár meglepőnek tűnhet, hiszen Hüttl Dezsőt (1870. április 6. – 1945. július 11.) – Hauszmann Alajos vejét és tanítványát – elsősorban mint a neobarokk és klasszicizáló neobarokk építészet képviselőjét tartjuk számon. Legismertebb, a főváros jelentős terein és utcáin álló épületei valóban a késő historizmus korának alkotásai. Ilyen az egykori Forgó-bérház a Dohány utca 16–18. sz. alatt (1904 k.), Nagy Imre virágkereskedő bérháza a Fővám téren (Váci u. 85., 1911–12), a Kálvin téri egykori Gazdák Biztosító Szövetkezetének székháza (Üllői út 1., 1912–13), a Piarista Rendház és Gimnázium épülete a Belvárosi Plébániatemplom közvetlen szomszédságában (Piarista köz 1., 1912–18), vagy a Vértessy-villa a Csaba u. 20. sz. alatt (1923–25). A kortársak is mint neobarokk stílusban tervező építész ismerték meg Hüttl-t, sőt, miután 1906-ban megvédte Berniniről szóló doktori disszertációját, és így ő lett Magyarország első építész doktora, a barokk építészet szakértőjeként tartjuk őt számon. (1.)



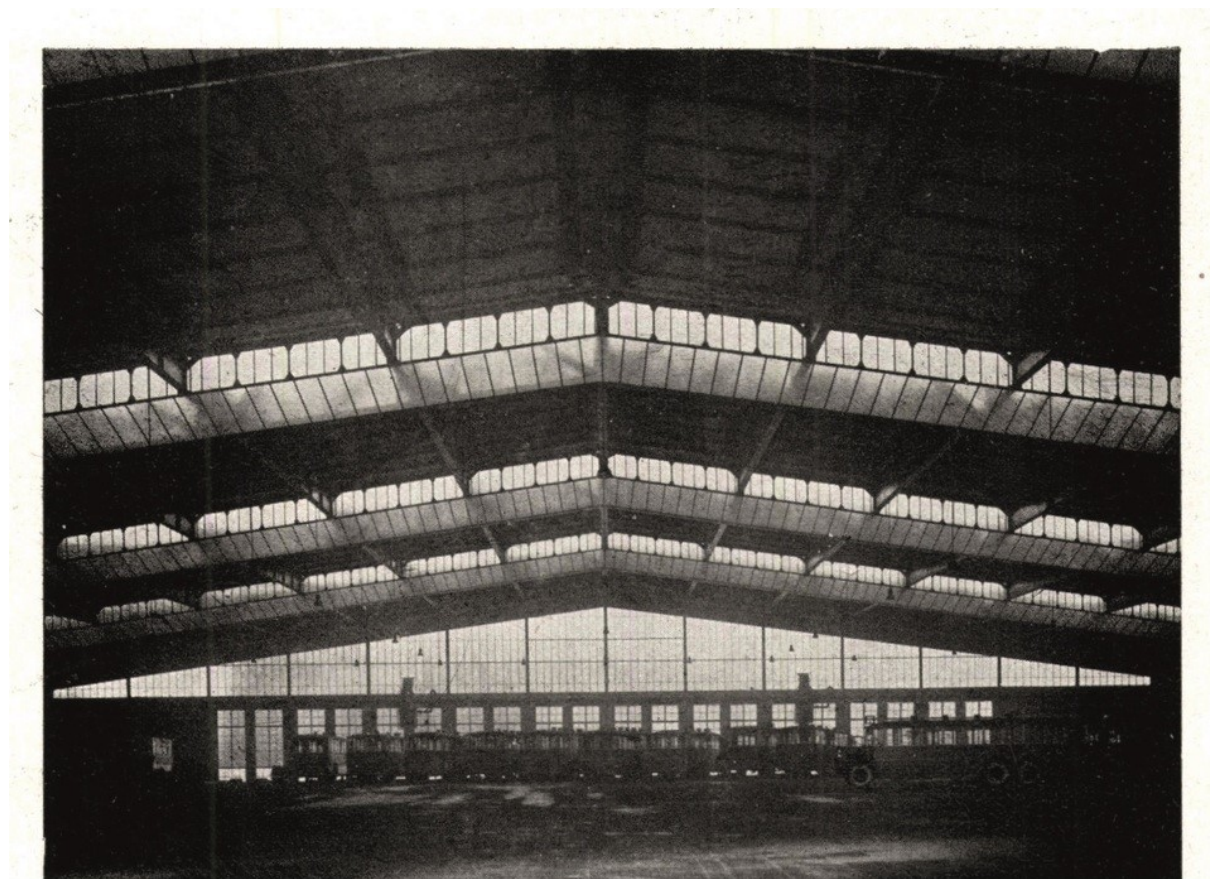
1/7

A Nagy Imre bérház a Fővám téren, Kapolka Gábor felvétele, 2014

Az 1920-as évek végétől kezdve azonban, a nemzetközi építészeti tendenciák hatására Hüttl tervezői munkásságában is megjelent a letisztultabb, modernebb formavilág. Szinte ugyanekkor nyitott

az építészprofesszor oktatói tevékenységében is a modern építészet felé, melynek legjobb bizonyítékai az 1930-as műegyetemi kiállításon bemutatott hallgatói tervek. (2.)

Ha megnézzük a Hüttl-tanszék által kiállított tervrajzokat, illetve sorra vesszük az építész 1930-as években tervezett, modernebb szemléletű épületeit (Szent Imre autóbuszgarázs, 1929–30; Péterfy Sándor utcai kórház, 1931–32; MTA-bérház az Astorián, 1937–39), megállapíthatjuk, hogy bizony távol állnak a progresszív modern építészettől. Ennek ellenére fontos helyet foglalnak el a magyar építészet történetében: értékes példái a historizmusból a modern építészetbe való átmenetnek, avagy Kotsis Iván (1889–1980) szavaival élve, a „konzervatív haladásnak”.



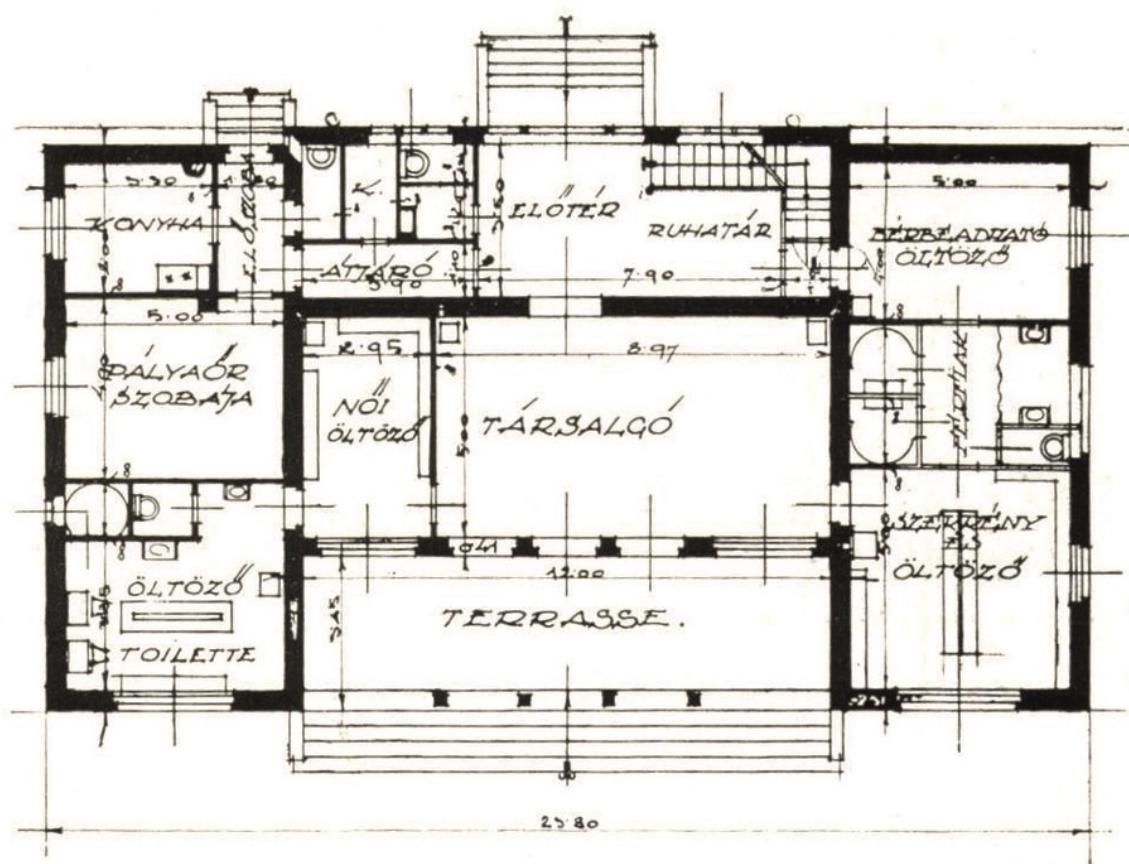
2/7

A Szent Imre autóbuszgarázs – ma Récsei Center – a Tér és Forma első nemzetközi számában. TF 4 (1931) 7. 223.

Az építészprofesszor tehát oktatóként és tervezőként egyaránt alkalmazta az új építészet megoldásait az 1920-as, 1930-as évek fordulójától kezdve, ugyanakkor hozzá kell tenni azt is, hogy a váltás nem történt meg az összes Hüttl-ház esetében. Az 1930-as, sőt az 1940-es évek elején is olykor visszatért az építész a történeti stílusokhoz, így például a piaristák számára Kecskemétre, illetve Vácra tervezett épületeknél. Tervezői döntéseire az 1930 szeptemberében elmondott rektori székfoglaló beszédében találunk magyarázatot, melyből egyértelművé válik, hogy a professzor – egyelőre – nem tartotta minden épülettípus számára megfelelőnek a modern, díszítés nélküli építészetet. A nagyobb egyházi vagy múzeumi épületeket például kétséget kizáróan ebbe a kategóriába sorolta (3.) Az 50 éves Vállalkozók Lapja Jubileumi Albumában (1930) igen találóan fogalmazták meg a Hüttl építészetére már

ekkoriban is jellemző „kettősséget”: „Építési stílusa a barokk alapokon nyugvó, modern irány, melyet a feladat jellegének megfelelően alkalmaz’.

Jelen írás tárgya, a Magyar Országos Központi Takarékpénztár sportoló tisztviselői számára tervezett kis épület volt az első olyan jellegű feladat, mely alkalmat adott a modern építészet megjelenésére a Hültl-életműben. A fordulatra egyfelől a funkció teremtett lehetőséget, hiszen a tenisz- és tekepályákhoz tartozó ház csupán öltözőként, néhány fős szállásként, napozóterasként és közösségi térként működött. Másfelől, hogy a megrendelő nem fogalmazott meg különösebb reprezentációs igényeket, ami esetleg indokoltta tette volna a történeti stílusokhoz való ragaszkodást, és az épített környezet sem kötötte meg a tervező kezét. Minden rendelkezésre állt tehát ahhoz, hogy Hültl szabadabb stílusban tervezzen.



Földszinti alaprajz.

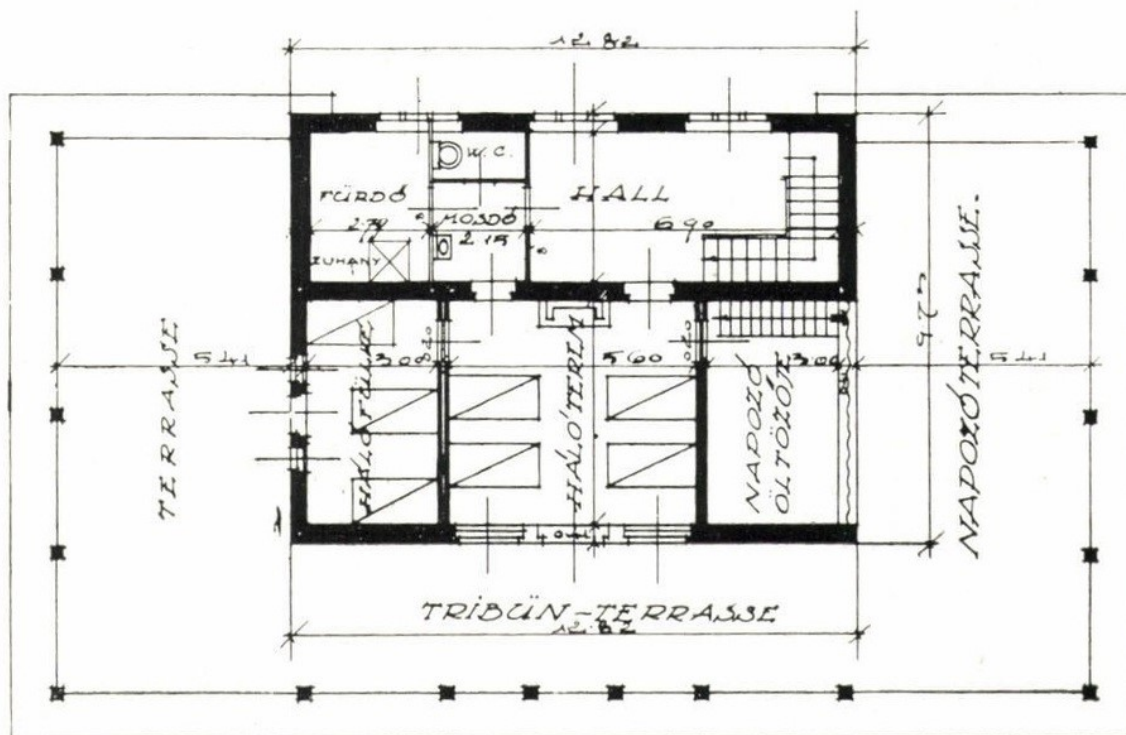
4/7

A sportklubház földszinti alaprajza. *Tér és Forma* 2 (1929) 3. 93.

A részben alapincézett, földszintes, középső traktusában egyemeletes, lapostetős épület mindkét irányból harmonikusan illeszkedik a nyugat felé lejtő Aladár utca vonalába. A téglalap alaprajzú ház teraszos főhomlokzatával a kertre, míg bejárati homlokzatával az Aladár utcára néz. A modern építészet hatása leginkább a homlokzatok kialakításán érezhető: fekvő helyzetű, keskeny ablakok, egyszerűen tagolt párkányok, konzolos előtető és mellvédkorláttal határolt tetőteraszok jellemzik az épületet. Az alaprajz ezzel szemben inkább még a historizmus korának építészetéből vezethető le. A kompozíció

alapvetően a szimmetriára épül, a fő funkciók – a közösségi terek – és a közlekedők is a középtengelyre szerveződnek.

A középső traktus földszinti részén kapott helyet a társalgó, valamint az ehhez csatlakozó, pillérekkel alátámasztott, fedett-nyitott terasz. Ezeket a közösségi tereket „U” alakban veszik körbe a kiszolgáló helyiségek: közlekedők, öltözők és a pályaoári lakás. Az emeletre az előtérben található háromkarú falépcső visz fel. A felső szint központi részében újabb öltözőket, illetve hálótermeket alakított ki az építész, melyeket ugyancsak „U” alakban, de ezúttal északkelet felől határolnak a napozóteraszok.



Emeleti alaprajz.

5/7

A sportklubház emeleti alaprajza. *Tér és Forma* 2 (1929) 3. 93.

Az épület tervei már 1927 októberében-novemberében elkészültek, a használatbavételi engedélyt 1928 decemberében adták ki, de még a következő év elején is sor került kisebb átalakításokra, tereprendezésre.(4.) Alig több mint egy évtizeddel később, 1941-ben hosszú időre megfosztották az épületet az egyik legmeghatározóbb tulajdonságától: a központi rész laposteteje felé alacsony hajlásszögű fedélszéket emeltek. (5.) Egy nemrég lezajlott felújításnak köszönhetően azonban elbontották a magastetőt, és így a 2005-ben műemlékké nyilvánított ház – bár funkciót váltott – ismét nagyjából az eredetivel megegyező formájában látható.

A fentiek alapján valamennyire kirajzolódott a sportklubház életműben betöltött jelentősége, de erre már jóval korábban, a kortársak is felhívták a figyelmet. Hüttl Dezső ezzel az épületével szerepelt első alkalommal a modern építészetet propagáló *Tér és Forma* c. folyóirat 1929/3. számában. A házat, valamint Kotsis Iván nyíregyházi lakóépületét Komor Marcell (1868–1944) mutatta be *Az építésztanárok*

hivatásáról c. cikkében, amelyben mint üdítő példákat említette meg a professzorok legújabb alkotásait. Komor ugyanis úgy tartotta, hogy az építészeti tervezést oktató tanároknak saját tervezői gyakorlatukban is az élen kell járniuk, ismerniük és alkalmazniuk kell a legmodernebb anyagokat, szerkezeteket. Abban az esetben is, ha – mint Hüttl – jórészt történeti stílusokról oktatnak a hallgatóságnak. Komor a következőket írta a sportklubházról: „*Dr. Hüttl Dezső kis műve tanúsítja, hogy tervezője levonta az új szerkezetekkel járó konzekvenciákat. Legalább a homlokzat készsénél. Az alaprajz még régi vizeken evez, de a probléma oly kicsiny méretű, hogy talán nem is volt benne helye a szerkezeti bravúrnak. Az architektúra üde és ifjúi erőről tanuskodik, aminek éppen dr. Hüttl Dezsőnél csak örvendeni lehet. Üdvös példaadása ez annak, hogy a jó pap mennyire mindig tanul, hogy mindig is taníthasson.*”



6/7

A sportklubház ma, a szerző felvétele, 2020

És hogy kiktől tanulhatott Hüttl? Mindenekelőtt saját műegyetemi kollégáitól és tanítványaitól, akik közül többeket magánirodájában is alkalmazott. Ne feledkezzünk meg tehát az ő szerepükről sem a modern építészet felé tett első lépéseket illetően. A műegyetemi tanártársak közül Kotsis Ivánt fontos kiemelni, aki 1911-ben Hüttl mellett kezdte meg oktatói és tervezői pályafutását, és aki az 1920-as évek második felében a legtöbbet tett a modern szemlélet elterjesztéséért a Műegyetemen.

A fordulat létrejöttében minden bizonnyal a hallgatók, frissdiplomás építészek is közreműködtek. A sportklubház tervezésének idején, 1927–28-ban Bardon Alfréd (diploma: 1927), Brestyánszky Tibor (diploma: 1925), Hetzel Frigyes (diploma: 1926), Huber Géza (diploma: 1930), Huber Gitta, Frank Ágoston, Lehotzky György (diploma: 1927) és az irodavezető, Huber Miklós voltak a Hüttl-iroda munkatársai.

A sportklubház nemcsak hazai szakmai körökben váltott ki érdeklődést, hanem nemzetközi szinten is. Az építészprofesszor 1932-ben arról számolt be egy levélben, hogy a MABI-kórház fényképfelvételeivel együtt a MOKTÁR klubház fotóit és leírását is átadta közlésre a *L'Architecture*

d'aujourd'hui francia szaklapnak. (7) Érdekesség, hogy bár Hülltl a történeti stílusokról az 1930-as, 1940-es években sem mondott le teljesen, 1930 után a nemzetközi sajtóban és kiállításokon kizárólag modern anyaggal, progresszív modern építészek társaságában szerepelt. Így például a *Tér és Forma* első nemzetközi számában (1932/7.), az 1933-as milánói nemzetközi kiállításon vagy az 1935-ös amszterdami építészkongresszus tárlatán.



7/7

Montázs a magyar építészek munkáiból az 1933-as milánói kiállításon. A képek között megtaláljuk a Péterfy utcai kórházat és a Szent Imre autóbuszgarázs épületét is Hülltl-től. *Tér és Forma* 6 (1933) 4–5. 99.

Molnár Farkas, Fischer József vagy Masirevich György épületei mellett persze a Hüttl-házak nem voltak igazán modernek, és ma sem nevezhetők annak, de nem is érdemes számon kérni rajtuk a modern építészettől való túlságos távolmaradást. Lényegesebb, hogy a professzor közel a 60. életéhez, a historizáló építészet elismert művelőjeként, a Műegyetem tanszékvezetőjeként, majd rektoraként engedte érvényesülni – még ha visszafogottan is – az új építészeti tendenciákat az egyetemen és saját irodájában. A folyamatban kezdő állomásnak tekinthetjük a 150. évforduló alkalmából itt ismertetett sportklubházat, amely az életműből kiragadva talán kevésbé hívja fel magára a figyelmet, megfelelő kontextusba helyezve viszont hamar körvonalazódnak értékei.

Karácsony Rita művészettörténész, a BME Csonka Pál Doktori Iskola PhD hallgatója

Hivatkozások:

1. Hüttl Dezső: *Bernini, művészettörténeti tanulmány*, Különnyomat, Budapest 1906.
2. A Budapesti M. Kir. József Műegyetem építészhallgatóinak kiállítása 1930. *Technika* 11 (1930) 7. 1–5. + mellékletek)
3. Dr. Hüttl Dezső építőművész, Rector Magnificus székfoglaló beszédéből: „A modern építésznevelésről”. *Építő Ipar* 54 (1930) 39–40. 155–56.
4. HU BFL XV.17.d.329 - 7438/1
5. Gyetvainé Dr. Balogh Ágnes: *Egykori MOKTÁR sportklubház, műemlékvédelmi tudományos dokumentáció*, Budapest 2006.
6. MÉM MDK, Magyar Építészeti Múzeum, Hüttl Dezső hagyatéka, ltsz: 71.06.9.110
7. MÉM MDK, Magyar Építészeti Múzeum, Hüttl Dezső hagyatéka, ltsz.: 71.06.9.23.2

Szerk: Somogyi Krisztina

<https://epiteszforum.hu/konzervativ-haladas--150-eve-szuletett-huttl-dezso-az-első-epitesz-doktor>